

iyi bilen olduğudur. Nitekim daha önce geçen bir âyet-i kerime'de de şöyle buyrulmaktaydı: «Hepiniz için katmerlidir. Ne var ki bilmezsiniz.» (A'râf, 38).

وَأَن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنْفِخُ فِيهِمُ الرُّسُومَ وَأَنذَرُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَهَاجِمَا

71 — Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesin bir hükümdür.

72 — Sonra Biz, takvâya erenleri kurtaracağız. Zâlimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakacağız.

İmam Ahmed der ki : Bize Süleymân İbn Harb'in... Ebu Sümeyye'den rivâyetinde o, şöyle anlatıyor : (Cehenneme) uğrama konusunda ihtilâfa düştük. Bir kısmımız : İnanan oraya girmeyecektir, derken; bazıları da : Topu oraya girecek, sonra Allah Teâlâ takvâya erenleri kurtaracak, dediler. Câbir İbn Abdullah'a kavuşup ona : Cehenneme uğrama konusunda ihtilâfa düştük, dedim. Topu birden oraya varacaktır (girecektir), dedi. —Râvilerden Süleymân, bir keresinde : Topu birden oraya girecektir, demiştir.— Ve iki parmağını kulaklarına doğru götürüp : Susunuz; eğer Allah Rasûlü (s.a.) nün şöyle buyurduğunu işitmemiş olaydım (elbette bunu söylemezdim) : Hiç bir iyi ve kötü kalmaksızın herkes oraya girecektir. Ancak mü'mine soğuk ve selâmet yeri olacaktır. Nitekim Hz. İbrâhîm (a.s.) e de öyle olmuştu. O kadar ki onların soğukluğundan cehennem feryâd edecektir. Sonra : Allah Teâlâ takvâya erenleri kurtarıp zâlimleri orada diz çökmüş olarak bırakacaktır, diye ekledi. Hadis garîb olup tahrîc etmemişlerdir. Hasan İbn Araf'e'nin Mervân İbn Muâviye kanalıyla... Hâlid İbn Ma'dân'dan rivâyetinde o, şöyle demiş : Cennetlikler cennete girdikten sonra : Rabbımız bize cehenneme uğramayı va'detmemiş miydi? diyecekler de, şöyle buyuracak : Siz o sönük iken uğradınız. Abdürrezzâk'ın İbn Uyeyne kanalıyla... Kays İbn Ebu Hâzim'den rivâyetinde o, şöyle anlatmış : Abdullah İbn Revâha başını eşinin kucağına koymuş ve ağlamıştı. Eşi de ağladı. Abdullah : Seni ağlatan nedir? diye sordu da ha-

nımı şöyle dedi : Senin ağladığını görüp ben de ağladım, Abdullah dedi ki : Ben Allah Teâlâ'nın : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» kavlini hatırladım. Bilmiyorum; orada kurtulacak mıyım, yoksa o sırada hasta olduğu kaydedilmektedir. İbn Cerir'in Ebu Küreyb kanahıyla... Ebu İshâk'tan rivâyetinde Ebu Meyser, yatağına girdiği zaman : Keşke annem beni doğurmamış olaydı, der sonra ağlamış. Ey oraya (cehenneme) mutlaka uğrayacağımız bize haber verildi ama oradan çıkacağımız bize haber verilmedi. Abdullah İbn Mübarek'in Hane : Senin ateşe gireceğin (haberi) sana geldi mi? demişti. Kardeşi; evet, dedi. Oradan çıkacağın haberi sana geldi mi? diye sordu, kardeşi; hayır, dedi. O halde bu gülüş niçin? diye sordu. Bir daha da Allah'a kavuşuncaya kadar güler halde görülmedi. Yine Abdürrezzâk'ın İbn Uyeyne kanahıyla... İbn Abbâs'ın Nâfi' İbn Ezrâk ile münâkaşasını işiten birisinden rivâyetine göre İbn Abbâs : (Cehenneme) uğrama, girme değil midir? dedi. Nâfi'; hayır, diye cevabladı. İbn Abbâs : «Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız, şüphesiz ki cehennem odunusunuz. Oraya gireceksiniz.» (Enbiyâ, 98) âyetini okudu. Bu girmek midir, yoksa değil midir? «O, kıyâmet gününde kavmine öncülük eder ve onları ateşe götürür.» (Hûd, 98) Bu girmek midir, yoksa değil midir? Bana ve sana gelince; biz oraya gireceğiz. Oradan çıkıp çıkmayacağımıza bak. Senin yalanlamanla Allah'ın seni oradan çıkaracağını sanmıyorum, dedi. Bunun üzerine Nâfi' güldü. İbn Cüreyc'in Atâ'dan rivâyetine göre Ebu Râşid el-Harûrî —ki bu zât Nâfi' İbn Ezrâk'dır— : «Cehennem uğultusunu duymazlar.» (Enbiyâ, 102) dedi. İbn Abbâs : Yazıklar olsun sana, sen mecnûn musun? Allah Teâlâ'nın : «O, kıyâmet gününde kavmine öncülük eder ve onları ateşe götürür.» (Hûd, 98), «Mücrimleri de suya götürür gibi cehenneme süreriz.» (Meryem, 86), «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyetleri nerede kaldı? Allah'a yemin olsun ki geçenlerin duâsı şöyle idi : Ey Allah'ım, beni ateşten sâlimen çıkar ve beni kazançlı olarak cennete girdir. İbn Cerir'in Muhammed İbn Ubeyd el-Muhâribi kanahıyla... Mücâhid'den rivâyetinde o, şöyle anlatmış : İbn Abbâs'ın yanındaydım. Ona Ebu Râşid denilen birisi geldi —O Nâfi' İbn Erzâk'tır— ve İbn Abbâs'a : Ey İbn Abbâs, Allah Teâlâ'nın : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesin bir hükümdür.» âyeti hakkında ne dersin? dedi. İbn Abbâs şöyle cevabladı : Ey Ebu Râşid, ben ve sen oraya gireceğiz. Bak bakalım oradan çıkacak mıyız, yoksa çıkmayacak mıyız? Ebu Dâvûd et-Tayâlisî'nin Şu'be'den, onun Abdul-

lah İbn Sâib'den, onun da İbn Abbâs'ı' «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyetini okurken işiten birisinden rivâyete göre, burada kâfirler kasedilmektedir. Aynı şekilde Ömer İbn Velid de İkrime'nin, kâfirler kasedilmektedir. Aynı şekilde Ömer İbn Velid de İkrime'nin, âyeti «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» şeklinde okuduğunu ve şöyle dediğini rivâyet eder : Bunlar zâlimlerdir. Biz böylece okurduk. İkrime'nin bu açıklamasını İbn Ebu Hâtim ve İbn Cerir rivâyet eder. Avfî'nin «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesin bir hükümdür.» âyeti hakkında İbn Abbâs'tan rivâyetinde, burada hem iyiler hem de günâhkârlar kasedilmektedir. Allah Teâlâ'nın Firavun için : «O, kıyâmet gününde kavmine öncülük eder ve onları ateşe götürür. Ne kötü yerdir onların gittikleri yer.» (Hûd, 98) ve «Mücrimleri de suya götürür gibi cehenneme süreriz.» (Meryem, 86) buyurduğunu işitmez misin? Ateşe gitme, (oraya) girme olarak isimlendirilmiştir. Yoksa bu kelimeye oradan çıkma anlamı yoktur. İmâm Ahmed'in Abdurrahmân kanalıyla... Abdullah İbn Mes'ûd'dan rivâyetine göre Allah Rasûlü (s.a.) «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyeti hakkında şöyle buyurmuştur : Bütün insanlar ateşe uğrayacaktır. Sonra onlar, amelleri ile oradan çıkacaklardır. Hadisi Tirmizi de Abd İbn Humeyd kanalıyla... Süddî'den rivâyet etmiştir. Ayrıca Tirmizi, hadisi Şu'be kanalıyla... İbn Mes'ûd'dan mevkûf olarak da rivâyet eder. Bu hadis burada merfû' olarak bu şekilde vâki' olmuştur. Ayrıca Esbât'ın Süddî'den, onun Mürre'den, onun da Abdullah İbn Mes'ûd'dan rivâyetinde o, şöyle demiştir : Bütün insanlar Sırât'a uğrayacaktır. Onların Sırât'a uğramaları, ateşin çevresinde dikilmeleridir. Sonra Sırât'tan amelleri ile geçip çıkacaklardır. Onlardan şimşek gibi geçenleri, rüzgâr gibi geçenleri, kuş gibi geçenleri, en cins at gibi geçenleri, en iyi cins deve gibi geçenleri, insanın koşması gibi geçenleri vardır. Onların geçmekte en sonuncuları, iki ayağının iki parmaklarının önünde bir nûr olan kişidir. Onunla Sırât'ı gözleyerek geçer. Sırât kaygandır. Üzerinde güven dikenini gibi dikenler vardır. İki tarafında yanlarında ateşten kancalar olan, melekler vardır. Bu kancalarla insanları ansızın yakalayiverirler... Ve râvî hadisin tamâmını zikretti. Hadis İbn Ebu Hâtim tarafından da rivâyet edilmiştir. İbn Cerir der ki : Bize Hallâd İbn Eslem'in... Abdullah İbn Mes'ûd'dan rivâyetinde o : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyeti hakkında şöyle demiş : Sırât, cehennem üzerinde kılıcın keskin tarafı gibidir. Birinci tabaka şimşek gibi, ikincisi rüzgâr gibi, üçüncüsü en cins atlar gibi, dördüncüsü en cins hayvanlar gibi geçer. Sonra (diğerleri) geçerken melekler : Ey Allah'ım kurtar, kurtar, derler. Bu hadisin Buhârî ile Müslim'in Sahîh'lerinde ve başka eserlerde

Meryem.

Enes, E
şâhidle
İbnyetine
Cehen
yağın
ayaklı
aşhâb
Şüph
ha iy
le d
omu
dire
şe yvâ
dey
yu
ye
gu
or
İ
ş
E
s

Enes, Ebu Saïd, Ebu Hüreyre, Câbir ve başka sahâbîlerden rivâyetle şahidleri vardır.

İbn Cerir der ki : Bana Ya'kûb'un... Öneym İbn Kays'dan rivâyetine göre; «cehenneme uğrama» zikredilmiş de, Kâ'b şöyle demiş : Cehennem insanlar için tutulur (teskin edilir) da sanki donmuş bir yağın yüzü gibi olur. Nihâyet iyisi ile günâhkârı ile bütün yaratıkların ayakları onun üzerine basınca bir münâdî ona : Ashâbını tut, benim şüphesiz o, cehenne ehl olanları kişinin çocuğunu bilmesinden daha iyi bilir. İnananlar ise elbiseleri ıslanmış olarak çıkarlar. Kâ'b şöyle devam eder : Cehennem koruyucularından bir koruyucunun iki omuzu arası bir senelik yoldur. Onlardan her birerinin elinde çatal bir direk vardır. Bu direği öyle bir sallars ki bununla yedi yüzbin kişi ateşe yıkılır.

İmâm Ahmed der ki : Bize Ebu Muâviye'nin... Hz. Hafsa'dan rivâyetine göre Allah Rasûlü (s.a.) : Şâyet Allah dilerse Bedir ve Hudeybiye'de bulunmuş hiç kimsenin ateşe girmeyeceğini umuyorum, buyurmuştur. Hz. Hafsa der ki : Ben; Allah Teâlâ : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» buyurmuyor mu? dedim de, şöyle buyurduğunu işittim : «Sonra Biz, takvâya erenleri kurtaracağız. Zâlimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakacağız.» Yine İmâm Ahmed'in İbn İdris kanalıyla... Zeyd İbn Hârise'nin hanımından rivâyetine göre o, şöyle anlatmış : Allah Rasûlü (s.a.) Hz. Hafsa'nın evindeydi. Bedir ve Hudeybiye'de bulunan hiç kimse ateşe girmeyecek, buyurdu. Hz. Hafsa; Allah Teâlâ : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» buyurmuyor mu? diye sordu da Allah Rasûlü (s.a.) : «Sonra Biz, takvâya erenleri kurtaracağız.» buyurdu. Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde Zühri kanalıyla... Ebu Hüreyre (r.a.) den rivâyetlerine göre Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurmuş : Müslümanlardan bir kimsenin üç çocuğu ölürse son derece az olanın dışında ateş ona dokunmayacaktır. Abdürrezzâk'ın Ma'mer kanalıyla... Ebu Hüreyre'den rivâyetinde Hz. Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuş : Kimin üç çocuğu ölürse son derece az olanın dışında ateş ona dokunmaz. Bununla Allah Rasûlü ona (cehenneme) uğramayı kastedmiştir. Ebu Dâvûd et-Tayâlisî'nin Zem'a kanalıyla... Ebu Hüreyre'den rivâyetinde o, Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyururken işitmiş : Bir müslümanın üç çocuğu ölürse son derece az olanın dışında ateş ona dokunmaz. Zühri der ki : Allah Rasûlü sanki bununla «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesin bir hükümdür.» âyetini kasetmektedir. İbn Cerir'in İmrân İbn Bekkâr kanalıyla... Ebu Hüreyre'den rivâyetinde o, şöyle anlatıyor : Allah Rasûlü (s.a.) ashâbından sıtmaya tutul-

muş birini ziyaret etmek üzere çıkmıştı. Ben de yanındaydım. Sonra şöyle buyurdu : Şüphesiz ki Allah Teâlâ : Bu (sıtma hummâsı, harâretî) âhiretteki ateşten nasibi olsun diye inânan kuluma musallat ettiğim ateşimdir, buyurur. Hadîs garîb olup bu kanaldan tahrîc etmişlerdir. Yine İbn Cerîr'in Ebu Küreyb kanalıyla... Mücâhid'den rivâyetinde o : Hummâ her mü'minin ateşten payıdır, demiş sonra da : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyetini okumuştur. İmâm Ahmed der ki : Bize Hasan'ın... Muâz İbn Enes el-Cühenî'den, onun da Allah Rasûlü (s.a.)'nden rivâyetinde şöyle buyurmuş : Kim, sonuna kadar on kere «De ki : O, Allah tektir...» sûresini (İhlâs Sûresi) okursa; Allah Teâlâ onun için cennette bir köşk inşâ eder. Ömer : Ey Allah'ın elçisi, o halde bu sûreyi çokça okuyalım, dedi de Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurdu : Allah Teâlâ en çok ve en temizdir. Allah Rasûlü (s.a.) buyurdu ki : Kim, Allah yolunda bin âyet okursa; kıyâmet günü peygamberler, siddîklar, şehîdler ve sâlihlerle birlikte yazılır. Allah dilerse bunlar ne güzel arkadaşlırlar. Kim de Allah yolunda müslümanların arkasını bir sultanın ücreti ile değil de nâfile olarak (ücretsiz olarak) korursa, son derece az olanın dışında iki gözüyle ateşi görmez. Allah Teâlâ : «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» buyurmuştur. Şüphesiz Allah yolunda zikir ve nafaka yedi yüz kat katlanır. Diğer bir rivâyette de : Yedi yüz bin kat katlanır, buyurulmuştur. Ebu Dâvûd'un Ebu Tâhir kanalıyla... Sehl'den, onun babasından, onun da Allah Rasûlü (s.a.)'nden rivâyetine göre, Namaz, oruç ve zikir Allah yolunda harcama üzerine yedi yüz kat katlanır (bunların sevâbı Allah yolunda harcamanın yedi yüz katıdır). Abdürrezzâk'ın Ma'mer'den, onun da Katâde'den rivâyetine göre o, «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyeti hakkında : Bu, onun üzerinden geçmektir, demıştır. «Sizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur.» âyeti hakkında Abdurrahmân İbn Eslem de şöyle diyor : Müslümanların uğraması, onun üzerindeki köprüden geçmeleridir. Müşriklerin uğraması ise ona girmeleridir. Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyuruyor : O gün ayağı kayan erkek ve kadınlar pek çoktur. O gün köprüyü iki saf melek kuşatmıştır. Onların duâları : Ey Allah, kurtar, kurtar, şeklindedir. Süddî'nin Murre'den, onun da İbn Mes'ûd'dan rivâyetine göre; o, «Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesin bir hükümdür.» âyeti hakkında şöyle diyor : Bu, Rabbinin üzerine aldığı kesinleşmiş bir yemindir. Mücâhid de âyetteki (حَتَّى) kelimesini; kazadır, şeklinde açıklar. İbn Cüreyc de böyle söylemiştir.

«Sonra Biz, takvâya erenleri kurtaracağız.» Bütün yaratıklar ateş üzerinden geçip kâfirler ve günâhları ölçüsünde günâhkâr âsilerden

ona düşenler düştükten sonra Allah Teâlâ amelleri ölçüsünde inanmış ve takvâya ermiş kimseleri oradan kurtaracaktır. Onların Sırât üzere geçmeleri ve hızları dünyada yapmış oldukları amelleri ölçüsünce. Sonra (Bu geçenler) inananlardan büyük günâh sâhibleri hakkında şefâat edeceklerdir. Melekler, peygamberler ve inananlar şefâat edecekler de yüzleri —ki secde yerleridir— dışında ateş tarafından yenilmiş birçok kimseyi çıkaracaklardır. Onların bu kimseleri ateşten çıkarmaları, kalblerindeki imânları ölçüsünce. Önce kalbinde imândan bir dînâr ağırlığı olan kimleri çıkaracaklar, sonra onları ta'kib edenleri sonra onları ta'kib edenleri, sonra da onların peşinden gelenleri çıkaracaklardır. Nihâyet kalbinde imândan en aşağı, en aşağı, en aşağı zerre ağırlığı olanı çıkaracaklardır. Daha sonra Allah Teâlâ, hiç bir hayır işlememiş dahi olsa ömründe bir gün «Allah'tan başka ilâh yoktur.» diyenleri de ateşten çıkaracak, orada devâmlı kalması vâcib olanlar dışındâ ateşte kimse kalmayacak. Nitekim bu husûsta Allah Rasûlü (s.a.)'nden rivâyet edilen sahîh hadisler mevcûddur. Bu sebeple Allah Teâlâ : «Sonra Biz, takvâya erenleri kurtaracağız. Zâlimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakacağız.» buyurmuştur.

وَإِذَا تَنَالَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا نَفَرِقِينَ خَيْرَ مَقَامًا
وَإِحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ أَكَلْنَا قُلُوبَهُمْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مِمَّنْ أَحْسَنَ نَاسًا وَأَوْرَثَنَا

73 — Âyetlerimiz kendilerine açıkça okunduğu zaman; küfreden o adamlar mü'minlere : Bu iki takım insanın hangisinin makâmı daha iyi ve yeri daha güzeldir? derler.

74 — Onlardan önce nice nesilleri yok ettik ki, varlıkça ve gösterişçe bunlardan çok daha üstündüler.

Allah Teâlâ haber veriyor ki Allah'ın; delâleti açık, huccet ve bürhânlığı son derece ayân-beyân âyetleri kâfirlere açıkça okunduğu zaman; küfreden o adamlar mü'minlere : Bu iki takım insanın hangisinin makâmı daha iyi ve yeri daha güzeldir? derler.